

Hòa thượng Thích Viên Hảo - Cuộc đời tu sĩ và chiến sĩ biệt động Sài Gòn

ISSN: 2734-9195 08:25 01/10/2025

Cuộc đời của Hòa thượng Thích Viên Hảo thể hiện trọn vẹn tinh thần nhập thế của người con Phật, với hành trạng cao cả, công đức sâu dày, những đời sống tu hành rất khiêm cung, giản dị, phong cách mộc mạc, từ ái với mọi người.

Tác giả: **ThS Lê Văn Quang (Cư sĩ Phước Minh) (1)**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

1. Thân thế

Hòa thượng Thích Viên Hảo tên khai sinh là Tô Văn Đời, tên gọi khác là Tô Thế Bình, sinh năm 1932 tại quận Lai Vung, tỉnh Sa Đéc nay là xã Tân Dương, huyện Lai Vung, tỉnh Đồng Tháp. Ngài sinh ra trong một gia đình có truyền thống kính tin Tam Bảo.

Hòa Thượng Thích Viên Hảo - Chiến sĩ biệt động thành khoác áo cà sa đánh tới tả lĩnh Ngụy (ảnh: Internet)

2. Quá trình xuất gia tu học và hành đạo

Năm lên 11 tuổi, Ngài xuất gia với Hòa thượng Thích Giác Quang húy Tục Chơn (1891 - 1969) khai sơn chùa Thất Bửu (còn gọi là chùa Phật Nhỏ hay chùa Sân Tiên), tọa lạc ở tổ 3, ấp Vô Bà, xã An Hảo, huyện Tịnh Biên, tỉnh An Giang ngày nay. Ngài được ban pháp danh Bốn Hòa, hiệu Viên Hảo, nối dòng Lâm Tế Trí Huệ đời 41. Huynh đệ đồng môn với Ngài có Hòa thượng Thích Viên giác Ủy viên Thường trực Hội đồng Chứng minh, trụ trì chùa Giác Huệ, Quận 7, TP. Hồ Chí Minh.

Rồi sau đó, Ngài được Bốn sư gửi vào chùa Kim Huê (TP. Sa Đéc, tỉnh Đồng Tháp ngày nay) học Luật với Tổ Chánh Quả.

Năm 1950, Ngài được Bốn Sư cho đăng đàn thọ Sadi giới tại Giới đàn chùa Kim Huê do Tổ Chánh Thành làm Đàn đầu Hòa thượng.

Năm 1952, Ngài được bốn sư cho đăng đàn thọ giới cụ túc tại giới đàn chùa Kim Huê do Tổ Chánh Quả làm Đàn đầu Hòa thượng.

Sau khi thọ giới cụ túc, Ngài nhập chúng tu học tại Phật học đường Nam Việt - chùa Ấn Quang, Sài Gòn do Hòa thượng Thích Thiện Hòa làm Giám đốc, Hòa thượng Thích Thiện Hoa làm Đốc giáo.

Năm 1962, Ngài trụ trì chùa Bốn Nguyễn (nằm tại góc đường Trần Quốc Toản và Lò Siêu thuộc Quận 11, TP. Hồ Chí Minh ngày nay)

Năm 1963, trong khi phong trào đô thị ở Sài Gòn sôi nổi, trong đó, cuộc đấu tranh của Phật giáo cũng bắt đầu, chùa Bốn Nguyễn bị cảnh sát theo dõi. Tìm cách quấy phá không được, chúng cho người giả dạng đốt toàn bộ dãy nhà lá quanh chùa và triệt tiêu hoàn toàn chùa Bốn Nguyễn. Hòa thượng Thích Viên Hảo đã cùng với Ni trưởng Diệu Thông xây dựng lại một ngôi chùa hiệu là Tam Bảo để làm căn cứ cho hoạt động cách mạng ngay trên nền đất cũ của chùa Bốn Nguyễn lúc trước.

Sau ngày giải phóng, Ngài được bổ nhiệm về trụ trì chùa Thiện Hạnh, Quận 1, TP. Hồ Chí Minh.

Vào ngày 7/8/1975, tại chùa Xá Lợi, Hội nghị Phật giáo với sự tham gia của chư Tôn đức từ 10 Giáo hội, tổ chức Hội và hệ phái đã tiến hành thành lập Ban Liên lạc Phật giáo yêu nước Thành phố Hồ Chí Minh do Hòa thượng Thích Minh Nguyệt - Phó Chủ tịch Ủy ban Mặt trận dân tộc giải phóng Thành phố Hồ Chí Minh làm Chủ tịch; Hòa thượng Thích Thiện Hòa và Hòa thượng Bửu Ý, Viện trưởng Viện Hoằng đạo Giáo hội Phật giáo Cổ truyền Việt Nam đồng làm Phó

Chủ tịch; Hòa thượng Thích Hiển Pháp làm Tổng Thư ký Ban Liên lạc. Ngài được bầu làm Ủy viên Ban Liên lạc Phật giáo yêu nước TP. Hồ Chí Minh. Với uy tín, đạo hạnh của bậc chân tu giản dị, từng tham gia cách mạng bị địch bắt tù đầy, Ngài đã góp phần tạo ra mối liên lạc, siết chặt tình đoàn kết trong các Giáo hội Phật giáo và giữa các Giáo hội, tổ chức hệ phái với chính quyền cách mạng, từ đó đi đến những nhiệm vụ cụ thể hơn trong công tác vận động hiệp thương thống nhất Phật giáo.

Năm 1981, Ngài là một trong 12 Đại biểu của Ban Liên Lạc Phật giáo yêu nước thành phố Hồ Chí Minh tham dự Đại hội thống nhất các tổ chức Phật giáo Việt Nam thành Giáo hội Phật giáo Việt Nam tại thủ đô Hà Nội do Hòa thượng Thích Thiện Hào làm Trưởng đoàn.

Năm 1982, tại Đại hội Phật giáo TP. Hồ Chí Minh lần thứ Nhất, Ngài được suy cử Ủy viên Thường trực BTS kiêm Thủ quỹ BTS Thành hội Phật giáo TP. Hồ Chí Minh.

Khi Ban Trị sự Phật giáo quận 1, TP. Hồ Chí Minh được thành lập, Ngài được suy tôn Chứng minh Ban Trị sự Phật giáo Quận 1, TP. Hồ Chí Minh cho đến ngày viên tịch.

3. Quá trình dẫn thân phụng sự dân tộc

Chùa Ấn Quang (ảnh: Internet)

Ngay từ bé, Hòa thượng Thích Viên Hảo đã chứng kiến cảnh cha mình là cụ Tô Công Bộ bị thực dân Pháp tra tấn dã man, tàn bạo vì tình nghi có liên quan đến một cuộc đấu tranh chính trị vào ngày 15 tháng 1 năm 1930 của nhân dân nổi

dậy kéo tàu tên tỉnh trưởng người Pháp Esquivillon đòi quyền dân sinh, dân chủ.

Đến khi trở thành học tăng của Phật học đường Nam Việt, Sài Gòn, Ngài thực sự bàng hoàng chứng kiến sự tàn độc, hà khắc của đế quốc Mỹ và chế độ Việt Nam Cộng hòa. Máy chém lạnh lùng của Chính quyền tay sai Ngô Đình Diệm thực hiện đạo luật 10/59 lê khắp miền Nam làm nhiều người kinh hoàng. Lúc này, Ngài ngộ ra cái chân lý của đạo tu hành “cốt là cứu khổ cứu nạn, không thể ngồi tu mà ngoài kia dân tình ai oán, khóc than”. Từ đó, Ngài quyết tâm dấn thân vào con đường cách mạng dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam.

Sau khi học xong chương trình tại Phật học đường Nam Việt, Ngài đã cùng với người em gái con cô ruột là Ni trưởng Thích Nữ Huyền Trang xây dựng ngôi chùa mang tên Bốn Nguyên sau đổi thành chùa Tam Bảo (nằm tại góc đường Trần Quốc Toản và Lò Siêu thuộc Quận 11, TP. Hồ Chí Minh ngày nay).

Ngày 30 tháng 5 năm 1963, Ngài tham gia vào đoàn Tăng, Ni biểu tình, xuất phát từ chùa Ấn Quang, Sài Gòn diễu hành tới trụ sở Quốc hội tại Sài Gòn gặp các đại biểu Quốc hội và gửi tới chủ tịch Quốc hội Trương Vĩnh Lễ lá thư của Hòa thượng Thích Tâm Châu, Chủ tịch Ủy ban Liên Phái, yêu cầu Quốc hội xác định lập trường đối với những nguyện vọng của Phật giáo; đồng bào Phật tử các địa phương miền Nam, đặc biệt là sinh viên, hưởng ứng và tham gia biểu tình, tuyệt thực lên án chính quyền chính Ngô Đình Diệm đàn áp tôn giáo.

Bước vào năm 1964, trên cơ sở nhận định chiến trường miền Nam đang phát triển có lợi cho ta, Trung ương Cục vạch ra kế hoạch: Tổng công kích, Tổng khởi nghĩa giành thắng lợi quyết định mang mật danh “Kế hoạch X”, địa bàn trung tâm là Sài Gòn-Gia Định. Năm 1965, lực lượng Biệt động Sài Gòn-Gia Định được hình thành mang phiên hiệu F100, ông Nguyễn Đức Hùng được cử làm chỉ huy trưởng. Biệt động F100 bước đầu đã tổ chức được 11 đội chiến đấu và 2 đơn vị bảo đảm. Ngài chính thức tham gia vào mạng lưới biệt động Sài Gòn với nhiệm vụ trinh sát, vận chuyển vũ khí và dẫn đường cho các trận đánh.

Hòa thượng Thích Viên Hảo đã biến ngôi chùa Tam Bảo thành căn cứ cách mạng trong nội thành, nơi tổ chức các cuộc họp của lực lượng biệt động Sài Gòn - F100 dưới sự chỉ huy của Đại tá Nguyễn Đức Hùng (bí danh Tư Chu), Tư lệnh biệt động Sài Gòn - Gia Định. Ngài đã thức trắng xuyên đêm, cặm cụi một mình đào hầm phía sau tượng Phật nơi chánh điện, rồi khuôn từng thùng đất đổ nền, xóa lấp dấu vết để có một căn hầm rộng rãi, không ngột ngạt cho anh em biệt động khi bị địch truy đuổi có chỗ trú ẩn an toàn, bí mật và lâu dài. Ngài từng chia sẻ: “Nhà chùa khi ấy mới chỉ có 2 dãy nhà chạy xuôi tạm bộ và gian chính để thờ Phật đang trong giai đoạn xây dựng. Lợi dụng vận chuyển vật liệu, xe cộ ra vào thường xuyên nên tôi đào hầm trong chùa để che giấu cán bộ và chứa vũ

khí, đạn dược. Sau này tôi còn mở rộng hầm để hội họp, có thể tạm lánh lâu dài”. Nhiều đồng chí lãnh đạo đã từng ẩn trú tại đây như Thiếu tướng Võ Văn Thạnh (Ba Thắng) nguyên Ủy viên Trung ương Đảng, nguyên Chính ủy Quân khu 9, nguyên Chính ủy Phân khu 6; Thiếu tướng Trần Hải Phụng nguyên Tư lệnh Bộ tư lệnh TP. Hồ Chí Minh, nguyên Tư lệnh Phân khu 6...

Để thực hiện nhiệm vụ trinh sát, Hòa thượng Thích Viên Hảo dưới vỏ bọc là một tu sĩ đã hóa thân thành nhiều hình tướng khác nhau có khi là một tu sĩ đang đi khất thực, hoặc một nhà tu đi bán nhang, bán tượng hột... để tìm hiểu được tình hình bên ngoài và thuận tiện cho công tác giao liên của mình. Trong dòng người xô bồ giữa các ngã đường hướng về nội đô, người ta thấy có bóng dáng một nhà sư với áo nâu sòng thông thả hành đạo. Khuôn mặt rất từ bi, điềm tĩnh chấp tay vái chào cảnh sát, mật thám với câu: A di đà Phật! Bọn địch dù kiểm tra gắt gao đến mấy vẫn không ngờ được rằng nhà sư trong áo cà sa kia lại là chiến sĩ biệt động thành đang vận chuyển vũ khí, đạn dược về cho cơ sở nội thành tập kết chuẩn bị cho cuộc tấn công và nổi dậy Tết Mậu Thân. Ít ai biết rằng, giữa những nia đậu tương ấy, là máy ngắm của súng cối, kíp nổ. Ở dưới nền đất, là lu kiệu chứa súng đạn, thuốc nổ. Hòa thượng đã trở thành mắt xích không thể thiếu trong những hoạt động bí mật ở Sài Gòn. Đằng sau tiếng tụng kinh, niệm Phật là hoạt động đánh máy, in truyền đơn và đem rải ngoài phố.

Hòa thượng Thích Viên Hảo còn tham gia vận chuyển, vũ khí, đạn dược về nơi tập kết. Để vận chuyển an toàn súng cối 81 ly, Ngài phải dùng xe ba gác chở những ống cống xi măng để xây chùa, bên trong là súng cối. Gặp lính kiểm soát sư nói vận chuyển về xây dựng chùa... thế là chúng cho qua. Cứ như vậy, Ngài đã vận chuyển thuốc nổ, súng đạn vào nội thành và chuyển đi khắp nơi rất an toàn. Hòa thượng Thích Viên Hảo chia sẻ: “Để chuẩn bị cho cuộc tổng tiến công nổi dậy Tết Mậu Thân năm 1968, lúc này ta chủ trương cần nhiều thuốc nổ để gây rối loạn trong nội thành Sài Gòn làm hoang mang quân địch. Nhưng địch kiểm soát, lục lọi rất gắt gao các ngã đường ra vào thành phố. Đặc biệt là hướng Củ Chi, Hóc Môn. Tình thế rất bức bách, khẩn trương, bằng mọi cách phải vận chuyển thuốc nổ, súng đạn về nơi tập kết. Thấy vậy, tôi xung phong đi Củ Chi vận chuyển đạn dược, thuốc nổ...”.

Hòa thượng Thích Viên Hảo còn thực hiện nhiệm vụ vẽ sơ đồ nhiều địa điểm quan trọng do địch chiếm đóng để đội “biệt động thành” làm cơ sở tấn công. Ban ngày nhà sư đi thực địa, vận chuyển vũ khí. Tối lên sơ đồ các trận đánh cho đơn vị.

Từ năm 1965 đến năm 1967, Hòa thượng Thích Viên Hảo tham gia trực tiếp vào các trận đánh gây tiếng vang lớn, như trận đánh nhà hàng Mỹ Cảnh (6/1965 của

đội 67), đánh Tổng nha cảnh sát ngục (6/1965,) diệt gần 100 tên; trận tập kích vào khách sạn Metropol (12/1965); trận đánh vào cư xá hỗn hợp Victoria (4/1965), tiêu diệt 100 tên địch; pháo kích vào lễ đài ngày Quốc khánh ngục quyền Sài Gòn (11/1966); tấn công vào sân bay Tân Sơn Nhất (12/1966)....

Cuối năm 1967, chuẩn bị vào chiến dịch Tổng tấn công và nổi dậy Tết Mậu Thân, Hòa thượng Thích Viên Hảo đã bị sa vào tay địch. Hòa thượng từng kể lại: “Một lần đơn vị tôi đánh cư xá đường Nguyễn Văn Thoại (góc Ngã tư Bảy Hiền bây giờ), trận đánh diễn ra rất gay go ác liệt. Ta đẩy lui nhiều đợt tấn công và tiêu diệt nhiều tên địch. Hai chiến sĩ của ta rút ra sau cùng bảo vệ cho đồng đội nhưng xe bị hư, đạp mãi không nổ. Một anh ngồi sau xe thấy vậy, nhảy xuống lao vào hẻm... Do sơ hở đường thoát hiểm, đã để lộ cơ sở nên sau đó cảnh sát đã chiến, quân cảnh kéo đến bao vây toàn bộ khu vực chùa Tam Bảo. Tôi bị bắt tại chùa và bị kết án đày ra nhà tù Phú Quốc”.

Bọn địch điên cuồng cho xe ủi tung chùa Tam Bảo để tìm vũ khí, đạn dược. Nhưng chúng chỉ thấy căn hầm bí mật chứ không tìm thấy được gì. Chùa Tam Bảo từ đó bị xóa tên.

Trong nhà tù Phú Quốc, với tinh thần thà hy sinh, chứ nhất quyết không khai tổ chức, đồng chí, đồng đội, không chào cờ địch, không phản bội cách mạng. Mọi cực hình tra tấn của địch với những trận đòn tàn bạo nhất nơi tù ngục Phú Quốc vẫn không làm lung lay ý chí chiến đấu và tinh thần yêu nước, cách mạng của nhà sư - chiến sĩ biệt động thành Sài Gòn. Trong thời gian ở đây, Ngài đã đem hết những hiểu biết về cách mạng của mình để giáo dục cho những người sai đường lạc lối do không chịu được cực hình tra tấn, hành hạ dã man của kẻ thù. Chính phong thái điềm tĩnh, hằng đêm vẫn niệm Phật, đọc kinh và chay tịnh của nhà sư đã làm khuất phục kẻ thù và làm tấm gương cho nhiều bạn tù noi theo.

Tháng 3 năm 1973, Sau khi xuống máy bay C130 tại Sân bay Phú Bài, Hòa thượng Thích Viên Hảo được đưa lên xe GMC đi tiếp đến điểm trao trả tại bờ Nam sông Thạch Hãn. Sau khi kiểm quân số, với sự chứng kiến của Phái đoàn Quân sự bốn bên và Ủy ban Quốc tế, Ngài cùng đồng đội được lệnh xuống canô về bờ Bắc. Lúc đó, không ai bảo ai, mọi người đều cởi bỏ quần áo nâu có in hai chữ TB (tù binh) ném lên bờ trả lại cho địch. Mỗi người chỉ còn mặc chiếc quần cộc, vội vàng nhảy lên canô. Một số đoàn còn giương cao lá cờ Mặt trận, giương cao khẩu hiệu “Hồ Chủ tịch muôn năm” đã cất giấu từ trước. Khi canô mới chạy quá nửa dòng sông Thạch Hãn, Hòa thượng và đồng đội đã nhảy xuống nước bơi vào bờ. Trên bờ Bắc là một rừng cờ đỏ sao vàng của Chính phủ Cách mạng lâm thời Cộng hòa miền Nam Việt Nam, khẩu hiệu treo cao chữ vàng “*Nhiệt liệt chào mừng những người con chiến thắng trở về*”. Nhiều đồng chí mặc quân

phục giải phóng, nhiều bác sỹ mặc áo bờ lu trắng đã nhảy xuống sông cứu mọi người lên bờ. Trong hàng trăm chiến sĩ đó có nhiều đồng chí trở thành lãnh đạo cấp cao của Đảng, Nhà nước sau này như đồng chí Trương Tấn Sang nguyên Ủy viên Bộ Chính trị, nguyên Chủ tịch nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam; đồng chí Trương Mỹ Hoa nguyên Bí thư Trung ương Đảng, nguyên Phó Chủ tịch nước; đồng chí Võ Thị Thắng nguyên Ủy viên Trung ương Đảng nguyên Tổng cục trưởng Tổng cục Du lịch.... nhiều đồng chí, đồng đội từng tham gia mạng lưới biệt động thành như Lê Hồng Tư, Nguyễn Thị Châu, Nguyễn Thanh Xuân, Vũ Minh Nghĩa.....Cùng một số nhân sĩ, trí thức như Linh mục Nguyễn Văn Mầu....

Hòa thượng đã được Đảng, Nhà nước trao tặng Huân chương Kháng chiến hạng Nhất, Huân chương Quyết thắng hạng Nhất, Kỷ niệm chương chiến sĩ cách mạng bị địch bắt tù đầy....

Hòa thượng thuận thế vô thường, thân thần viên tịch ngày 15 tháng 07 năm 2005, thọ 83 tuổi.

Cuộc đời của Hòa thượng Thích Viên Hảo thể hiện trọn vẹn tinh thần nhập thế của người con Phật, với hành trạng cao cả, công đức sâu dày, những đời sống tu hành rất khiêm cung, giản dị, phong cách mộc mạc, từ ái với mọi người. Với đạo nghiệp huy hoàng của mình, Hòa thượng xứng đáng là bậc đồng lương Phật pháp để các thế hệ hậu học hôm nay và mai sau noi theo.

Tác giả: **ThS Lê Văn Quang (Cư sĩ Phước Minh)**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

Chú thích:

1) Nguyên Cán bộ Cục Trợ giúp Pháp lý, Bộ Tư pháp.